

НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ О.О.БОГОМОЛЬЦЯ
Кафедра загальної і медичної психології

МЕТОДИЧНІ РОЗРОБКИ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ»

Освітній рівень другий рівень вищої освіти - магістр
Галузь знань 22 «Охорона здоров'я»
Спеціальність 225 «Медична психологія»

Автор: доктор наук з державного управління, професор Рожкова І.В.

Затверджено на засіданні кафедри
загальної і медичної психології
Протокол № 2 від «12» вересня 2024 року

Завідувач кафедри
загальної і медичної психології,
професор

Матяш М.М.

Тема 1. Психологія управління як наука. Психологія управління організаціями як предмет наукових досліджень

(практичне заняття 4 год)

План.

1. Міждисциплінарний характер психології управління.
2. Місце психології управління в системі сучасного соціогуманітарного знання.
3. Значення людського чинника в управлінні організацією.

Контрольні питання та завдання

1. У чому суть понять «управління» та «менеджмент»? Вкажіть їх відмінності.
2. Чим обґрунтовується потреба у виникненні управління як науки?
3. Що таке суб'єкт та об'єкт управління?
4. Дати визначення поняття «управлінська діяльність». У чому відмінність управлінської діяльності від інших видів діяльності?
5. Що є продуктом управлінської діяльності?
6. Що визначає зміст управлінської діяльності?
7. Охарактеризуйте поняття «психологія управління», «об'єкт психології управління», «предмет психології управління».
8. Визначте завдання і структуру психології управління.
9. Охарактеризуйте взаємозв'язки психології управління з іншими дисциплінами.
10. Яким є співвідношення між методологією, методологічними принципами та методами дослідження в психології управління?
11. Охарактеризуйте принципи дослідження психології управління.
12. Визначте загальнонаукові методи дослідження.
13. Охарактеризуйте психологічні методи вивчення особистості в системі управління.
14. Поясніть основні положення соціально-психологічних методів вивчення груп в структурі управління.
15. Охарактеризуйте методи психологічного аналізу управлінської діяльності.

Теми доповідей і рефератів (презентацій):

1. Психологічна структура професійної діяльності, професіографія.
2. Вихідні принципи психологічного підходу в управлінні.
3. Школа людських взаємовідносин.
4. Виникнення та становлення психолого-управлінської думки.
5. Психосоціологічні теорії європейського менеджменту.
6. Теорії та практика психології американського менеджменту.

7. Сутність, значення і особливості розвитку менеджменту.
8. Соціометрія як основний метод діагностування міжособистісних стосунків в організації.
9. Психологічні методи вивчення особистості в системі управління.
10. Контент-аналіз як метод дослідження в психології управління.

Тема 2. Психологічні особливості специфіки управлінської діяльності керівника організації. Принципи етики відносин усередині організації. Залежність етики зовнішніх відносин від об'єкта ділового контакту.

(практичне заняття 4 години)

План.

1. Види управлінської діяльності. Чинники ефективності управлінської діяльності.
2. Умови, що впливають на процеси становлення й розвитку особистості керівника.
3. Управлінська ситуація як форма сприйняття навколишньої дійсності, спосіб її розподілу на смислові утворення, які визначають поведінку суб'єкта й характеризуються відносинами складових елементів.
4. Моральність як вимір, який визначає поведінку людини, її ставлення до суспільства, містить внутрішню потребу особистості здійснення моральних дій та вчинків.
5. Причини неетичної поведінки керівника.
6. Етика як філософська дисципліна про походження і сутність моралі; норми поведінки, сукупність моральних правил соціальної спільноти.
7. Принципи етики відносин усередині організації.
8. Залежність етики зовнішніх відносин від об'єкта ділового контакту.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. Напрямки психології праці та організаційної психології в Західній Європі та “промислової психології та організаційної психології в США.
2. Три основні напрямки психології праці та організаційної психології в європейському варіанті.
3. Історичні етапи розвитку організаційної психології та психології праці.
4. Роль професійних об'єднань у сучасному розвитку психології управління та організаційної психології в Західній Європі.
5. Два основні напрямки організаційної психології та психології праці.
6. Використання термінів “психологія праці”, “психологія управління персоналом”, “психологія управління”, “промислова психологія” та “організаційна психологія” у вітчизняній практиці.

7. Основні етапи розвитку психології праці та організаційної психології у нашій країні.

8. Основні тенденції розвитку психології праці та психології управління в Україні починаючи з третього етапу.

Теми доповідей і рефератів (презентацій):

1. Спільні характеристики цього напрямку психології.
2. Відмінності, які простежуються в розвитку цього напрямку на Заході і в Україні.
3. Психологія управління як самостійна, комплексна, міждисциплінарна психологічна наука.
4. Властивості особистості управлінця та їх вияви в поведінці, діяльності, спілкуванні.
5. Взаємозалежність успіху в діяльності від психічного стану особистості управлінця.

Тема 3. Психологічна готовність керівників до управління організацією. Психологічний аналіз управлінських функцій керівника

(практичне заняття 4 години)

План.

1. Підходи до розуміння природи психологічної готовності.
2. Структура психологічної готовності керівників до управління організацією.
3. Мотиваційний компонент психологічної готовності керівників до управління як сукупність мотивів, адекватних цілям та завданням управління.
4. Когнітивний компонент психологічної готовності керівників до управління як система знань, які необхідні для здійснення успішного управління.
5. Операційний компонент психологічної готовності керівників до управління як комплекс умінь та навичок, які забезпечують успішність здійснення управління.
6. Особистісний компонент психологічної готовності керівників до управління як система особистісних характеристик керівників, які впливають на результативність їх управлінської діяльності
7. Психологічний аналіз управлінських функцій керівника.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. Розробка та прийняття рішення як невід'ємний компонент будь-якого виду діяльності.

2. Розробка та прийняття управлінського рішення як важлива ланка діяльності менеджера.
3. Найбільш типові управлінські рішення, які доводиться виробляти керівникові залежно від виконання управлінських функцій.
4. Основні етапи процесу підготовки та прийняття управлінського рішення.
5. Зовнішні фактори управлінських рішень.
6. Внутрішні чинники управлінських рішень.

Теми доповідей і рефератів (презентацій):

1. Структура організаторської діяльності.
2. Повноваження як право використовувати ресурси установи та спрямовувати зусилля певних співробітників на виконання визначених завдань.
3. Лінійні та штабні (апаратні) повноваження.
4. Залежність ефективності організаторської діяльності від числа тих, кого вона охоплює.
5. Причини, чому керівник не бажає делегувати повноваження.
6. Причини, чому підлеглий негативно ставиться до делегування йому повноважень.
7. Двобічний характер організаторської діяльності.
8. “Команда” (гомфотерна група) як згуртована група, що з максимальною ефективністю здійснює поставлені перед нею завдання.
9. Критерії, які визначають слабе або хороше вміння керувати.
10. Головна мета контролюючої діяльності – визначення ступеня досягнення мети управління, що встановлюється на основі зіставлення досягнутих показників роботи з тими, які прогнозувалися та планувалися.
11. Основні види контролю. Основні етапи процесу контролю.

Тема 4. Зміст організаторської діяльності керівника як мобілізація, координація зусиль, забезпечення взаємозв'язків та взаємодії людей з метою виконання прийнятого управлінського рішення. Психологічні особливості стилів та типів керівництва. Принципи і прийоми керівництва, особливості стосунків.

(практичне заняття 6 години)

План.

1. Психологічні риси особистості керівника, вимоги до нього як до лідера.
2. Сутність поняття стилю керівництва.
3. Класична типологія стилів керівництва.
4. Вибір оптимального стилю керівництва: ситуаційний підхід.

5. Багатовимірні моделі стилів керівництва
6. Тип керівника як особистість, яка в узагальненій формі втілює певні характерологічні властивості.
7. Основні чинники формування типу керівника.
8. Позитивні та негативні управлінські орієнтації.
9. Керівники бюрократичного типу.
10. Типи менеджерів в американській корпоративній культурі.
11. Групи типів керівників за Ю. Красовським.
12. Типи керівників у вітчизняній практиці управління.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. Охарактеризуйте поняття «керівник», «керівництво», «лідер» та «лідерство». Вкажіть на їх спільні риси та відмінності.
2. У чому різниця між формальним та неформальним лідером?
3. Охарактеризуйте психологічні типи керівників.
4. Проаналізуйте основні теорії лідерства.
5. Які особисті риси людини формують ефективного керівника (лідера).
6. Визначити основні переваги та недоліки традиційних стилів керівництва.
7. Опишіть сутність чотирьох систем Р.Лайкерта.
8. Охарактеризуйте стилі керівництва залежно від ступенів делегування повноважень підлеглим К.Левіна.
9. Як використати управлінську ґратку Р.Блейка і Дж.Моутона для вдосконалення керівником свого стилю керівництва.
10. Опишіть ситуаційну модель Ф.Фідлера і наведіть приклади що ілюструють її використання.
11. Охарактеризуйте поняття «стать» і «гендер». У чому їх відмінності.
12. Яке значення мозкової асиметрії в статево гендерном аспекті управління.

Теми доповідей і рефератів (презентацій):

1. Організаторські здібності.
2. Психологічна типологія лідерів.
3. Деструктивна й термінаторна поведінка керівника.
4. Психологічні особливості національних систем керівництва.
5. Гендерна типізація стилів керівництва.
6. Активна взаємодія з підлеглими як вираження жіночого начала в менеджменті.
7. Чоловік-менеджері, „діловий” стиль керівництва.
8. Феномен керівника в історії розвитку суспільства.
9. Управлінські ролі керівника.
10. Труднощі, вимоги та обмеження у роботі керівників.
11. Мотиваційна сфера особливості керівника.

12. Комбіновані (сучасні) стилі керівництва.
13. Феномен лідерства в колективі.
14. Проблема статі в управлінні.

Тема 5. Психологічні засади ефективного ділового та управлінського спілкування в організації. Аналіз взаємозв'язку успішності управлінської діяльності і вроджених індивідуально-типологічних ознак людини за методикою Т.К. Чернаєнка і Б.В. Блінова.

(практичне заняття 4 години)

План.

1. Феномен ділового спілкування і комунікативна компетентність.
2. Психологічний вимір внутрішніх і зовнішніх комунікацій.
3. Психосоціологічні способи позитивного впливу на суспільну думку, та їх роль у збільшенні довіри до підприємства.
4. Спілкування як комунікація.
5. Перешкоди в комунікаціях.
6. Зворотний зв'язок у процесі комунікації.
7. Секрет "ефекту мокрого рядна".
8. Система прийому на роботу.
9. Техніка ведення бесіди роботодавцем.
10. Можливі помилки під час бесіди.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. У чому полягає сутність спілкування? Чим відрізняється ділове спілкування від побутового?
2. Охарактеризуйте види управлінського впливу.
3. Які чинники впливають на ефективність управлінського впливу.
4. Охарактеризуйте групу правил активного слухання і "техніку Франкліна".
5. У чому полягають переваги і недоліки телефонної розмови порівняно з безпосереднім спілкуванням?
6. З'ясуйте основні етапи підготовки і ведення телефонної розмови.
7. Охарактеризуйте бесіду як форму ділового спілкування.
8. Охарактеризуйте наради, збори як форми ділового спілкування.
9. Яка роль ділових переговорів у життєдіяльності організації?
10. Охарактеризуйте види переговорів.
11. Охарактеризуйте етапи ведення переговорів.

Теми доповідей і рефератів (презентацій):

1. Етапи ділового спілкування.

2. Рольова поведінка в діловому спілкуванні.
3. Складання характеристики (стратегіограма).
4. Психологічні механізми і технологія переговорного процесу.
5. Спілкування керівника з підлеглими у процесі виконання ними службових обов'язків.
6. Публічний виступ і дискусія як форми ділового спілкування.
7. Ділове листування.
8. Невербальні засоби ділового спілкування.

Тема 6. Психологічні аспекти працевлаштування і добору кадрів, поділу і кооперації праці. Професіограма як перелік і опис загальноотрудових і спеціальних умінь та навичок, необхідних для виконання певної професійної діяльності.

(практичне заняття 4 години)

План.

1. Резюме як своєрідна характеристика на самого себе.
2. Індивідуалізована письмова інформація про особисті, освітні та професійні якості.
3. Поручителі як люди, які добре вас знають і які можуть рекомендувати вас як працівника.
4. Рекомендаційний лист як доказ поручительства.
5. Різниця між вітчизняним поручительством та поручительством по-американськи.
6. Знання техніки контакту з роботодавцем як запорука успіху у пошуку роботи.
7. Секрет "ефекту мокрої рядна".
8. Система прийому на роботу.
9. Техніка ведення бесіди роботодавцем.
10. Можливі помилки під час бесіди.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. Аналіз взаємозв'язку успішності управлінської діяльності і вроджених індивідуально-типологічних ознак людини за методикою Т.К.Чернаєнка і Б.В.Блінова.
2. Професіограма як перелік і опис загальноотрудових і спеціальних умінь та навичок, необхідних для виконання певної професійної діяльності.

3. Психологічна професіограма як опис самої трудової діяльності і психограма як опис вимог до психіки людини певної професії, виду діяльності.
4. Психограма як перелік необхідних здатностей і здібностей людини.
5. Використання методів дослідження при складанні психограми.
6. Методика оцінки діяльності, яка базується на застосуванні опитувального листа американського психолога Отто Ліпмана.
7. Метод узагальнень незалежних характеристик на базі

Теми доповідей і рефератів (презентацій):

1. “Модифікованої карти особистості”, розроблений К.К. Платоновим.
2. Поділ праці як історична форма суспільної праці. Кооперація праці як форма організації праці.
3. Проста кооперація праці як форма організації конкретної праці, коли співробітники виконують однорідні функції.
4. Складна кооперація праці як наслідок поділу праці, коли різні види конкретної праці з’єднуються в єдиний виробничий процес.
5. Розгляд психологічних аспектів поділу і кооперації праці.

Тема 7. Психологія конфліктів в управлінні та шляхи їх розв’язання Психологія управління конфліктами. Причини ділових і міжособистісних конфліктів. Наслідки конфліктних ситуацій.

(практичне заняття 2 години)

План.

1. Картографія конфлікту.
2. Конфлікти в особистісно-емоційній сфері.
3. Психосоціологічна характеристика суб’єктів, які схильні до конфліктів.
4. Типологія конфліктів.
5. Післяконфліктний синдром.
6. Фрустрація як крайня невдоволеність, блокада прагнень, тривке негативне емоційне переживання, що дезорганізує свідомість і діяльність.
7. Різновиди конфліктів за службово-комунікативними напрями взаємодії.
8. Ділова конфліктність.
9. Особистісна або міжособистісна конфліктність.
10. Внутрішньоособистісна конфліктність.

Питання для поточного контролю та самоконтролю:

1. Причини ділових і міжособистісних конфліктів.
2. Наслідки конфліктних ситуацій.
3. Рівні розв'язанні конфліктів.
4. Дії керівника щодо аналізу конфліктної ситуації.
5. Типові приклади розв'язання виробничих конфліктів.
6. Розпізнавання прихованих потреб і бажань як причин конфлікту.
7. Проблема оманливих припущень та стратегія поведінки в таких ситуаціях.
8. Уявний реванш як засіб зняття конфліктного напруження.
9. Пастка відповідальності як причина конфліктів та послідовність виходу із неї.

Теми доповідей і рефератів (презентацій):

1. Основні стилі поведінки при конфліктах (конкуренція, співробітництво, компроміс, пристосування, ухилення).
2. Психологічні техніки профілактики конфліктних ситуацій.
3. Стратегія управління конфліктом.
4. Керований конфлікт: типи, структура, стадії протікання.
5. Стратегія поведінки в ситуації пастки відповідальності.
6. Стилi розв'язання конфлікту за Томасом-Кілменом.
7. Поради, які допоможуть легше винести позитивний досвід із конфліктних ситуацій.

Література до практичного заняття.

Основна:

1. Бакаленко О.А. Психологія управління. - Харків., ХНУРЕ. 2020. 120 с.
2. Жавнерчик О.В. Психологія управління: Конспект лекцій. Одеса: ОДЕКУ, 2020. 161с
3. Гура О.І., Гура Т.Є. Психологія управління соціальною організацією : навчальний посібник / О.І. Гура, Т.Є. Гура. – Запоріжжя : КПУ, 2013. – 168с.
4. Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія управління : Посібник / Л.Е. Орбан-Лембрик. – 2-ге видання, доповнене. – К.: Академвидав, 2010. – 544 с.
5. Жигайло Н.І. Комунікативний менеджмент: навч. посіб. / Н.І. Жигайло – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. – 368 с.
6. Кулініч І.О. Психологія управління : навчальний посібник. / Кулініч І.О. – К. : Знання, 2008. – 292 с.
7. І.В. Кукуленко-Лук'янець. Психологія управління: навчально-методичний посібник / Кукуленко-Лук'янець І.В. – Черкаси : ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2012. – 140 с.

8. Угрин О. Г. Психологія управління: практичний посібник / О. Г. Угрин. – Львів: ЛьвДУВС, 2017. – 164 с.

Допоміжна:

1. Васильченко О. М., Жебчук І. В. Переконавання як засіб психологічного впливу в управлінській діяльності керівника закладу загальної середньої освіти. Психологічний часопис. 2019. Т. 5, № 9. С. 45-56.
2. Виноградова О. В., Євтушенко Н.О. Групова динаміка та комунікації. Навчальний посібник. Київ: ДУТ, 2018. 223 с.
3. Дзвінчук Д. Психологічні основи ефективного управління : навчальний посібник / Д. Дзвінчук. – К.: Зат НІЧЛАВА, 2000. – 280 с.
4. Занюк С.С. Психологія мотивації: навч. посібник / С.С. Занюк. – К.: Либідь, 2002. – 304 с.
5. Карамушка Л.М. Психологія управління: навч. посібник / Л.М. Карамушка – К. : Міленіум, 2003. – 344 с.
6. Карамушка Л.М. Психологічні засади організаційного розвитку : монографія. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. 206 с.
7. Калюжна Ю. В., Захарова К. В. Факторний аналіз формування позитивного соціально-психологічного клімату колективу. Проблеми системного підходу в економіці. 2019. Вип. 3(2). С. 108-112.
8. Коломінський Н.Л. Психологія менеджменту в освіті (соціально-психологічний аспект): [Монографія] / Н.Л. Коломинский. – К.: МАУП, 2000. – 286 с.
9. Крушельницька О. Управління персоналом: Навчальний посібник / О. Крушельницька, Д. Мельничук. – 2-е вид., перероб. й доп.. – К.: Кондор, 2005. – 304 с
10. Лозниця В.С. Психологія менеджменту. Теорія і практика : навч. посібник / В.С. Лозниця. – К.: ТОВ „УВПК „Ексоб”, 2001. – 512 с.
11. Пірен М.І. Конфлікти і управлінські ролі: соціально-психологічний аналіз / М.І. Пірен. – К., 2000. – 200 с.
12. Психологія управління: Навчальна програма. / Укл. Карамушка Л.М. – К.: Міленіум, 2003. – 56 с.
13. Прищак, М. Д. Психологія управління в організації: навчальний посібник / М. Д. Прищак, О. Й. Лесько. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – Вінниця, 2016. – 150 с.
14. Сич В.М. Психологія управління: навчальний посібник / В.М. Сич – Кам'янець-Подільський, Медобори-, 2015. – 180 с..